

UDK
UDC

910 (497.12):378.4

ZNANSTVENO IN RAZISKOVALNO DELO V INŠTITUTU ZA GEOGRAFIJO PRI UNIVERZI V LJUBLJANI

Nacionalni atlas Slovenije

Mirko P a k*

Ena od prednostnih raziskovalnih nalog, ki jih financira Raziskovalna skupnost Slovenije, je Nacionalni atlas Slovenije (NAS). Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani je že leta 1965 izdelal Projekt Nacionalnega atlasa Slovenije, ki predvideva okrog 100 listov s kartami v merilih 1 : 400.000, 1 : 750.000, 1 : 1.000.000 in 1 : 1.250.000. Vsebinsko bodo v NAS vsi elementi, ki so zastopani v nacionalnih atlasih posameznih držav, s poudarkom na značilnih problemih našega prostora in družbe. Namen NAS je namreč večstranski. Služil naj bi vsakemu občanu pri njegovem spoznavanju naravnih in družbenih problemov v prostoru, v katerem živi, obenem bi bil učni pripomoček na vseh stopnjah izobraževanja. Služil naj bi konkretnim potrebam družbenega in prostorskega planiranja in s tem smotrnemu urejanju človekovega okolja. Končno naj bi v obliki nacionalnega atlasa predstavil naš prostor tudi v jugoslovanskem in svetovnem merilu in kot tak vsaj malo ublažil odsotnost nacionalnega atlasa Jugoslavije (za katerega je Inštitut za geografijo univerze že leta 1964 izdelal projekt, ki pa se doslej še ni začel realizirati). Glede na našete smotre bi moral NAS biti tehnično na ravni drugih nacionalnih atlasov. Zamišljeno je, da bodo posamezne karte sintetično prikazovale pojave. Dopolnjene bodo s tekstom, diagrami in kartogrami na hrbtni strani listov. Format bo običajen in prilagojen hranjenju v normalnih knjižnih policah. Atlas bo izhajal v posameznih listih, ki jih bo mogoče vložiti v posebej pripravljene platnice. Naslovi kart in legende bodo opremljene tudi s prevodi v angleščini, na hrbtni strani listov pa bo tekst v slovenščini, srbohrvaščini in angleščini.

NAS bo obsegal karte s področja geomorfologije, geologije, pedologije, klimatologije, vegetacije, demografije, naselij, urbanizacije, izkoriščanja zemljišča in agrarnega gospodarstva, industrije, prometa, oskrbe, šolstva, zdravstva, turizma, zgodovine in etnologije. Vsebina kart bo

* dr., univ. docent, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000, Ljubljana, YU.

predstavljala rezultate znanstveno-raziskovalnega dela. Prikazani bodo tudi najnovejši procesi v prostoru.

Karte bodo temeljile na zadnjih statističnih podatkih, ki pomenijo marsikdaj tudi osnovno gradivo za posamezne pojave. Poleg tega bodo za potrebe kart NAS nekateri elementi raziskani sploh prvič (npr. razvoj in struktura slovenske industrije oziroma nekaterih drugih gospodarskih dejavnosti), kar bo hkrati pomenilo doprinos k razvoju posameznih področij geografije.

Glede na obseg problematike in obsežnosti dela sodelujejo pri izdelavi kart številni slovenski geografi in drugi strokovnjaki, bodisi kot avtorji posameznih kart, ali pa kot recenzenti. Poleg vseh geografskih inštitucij sodeluje še vrsta drugih kot Zavod SRS za regionalno prostorsko planiranje, Hidrometeorološki zavod SRS, Geodetski zavod SRS, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije, Geološki zavod SRS, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo in drugi. Obsežnost in veliko število sodelavcev zahtevata seveda izredno veliko strokovnega dela in še zlasti usklajevalnega dela. Celotno delo vodi štiričlanska redakcijska komisija skupaj s strokovnimi in tehničnimi sodelavci inštituta za geografijo univerze.

Program NAS, ki je bil sprejet na osnovi posvetovanja z geografi in drugimi strokovnjaki za posamezna znanstvena področja, je doslej skoraj do polovice realiziran. Pripravljeni so avtorski originali za štiri skupine vsebinsko različnih kart, trenutno pa potekajo dela na peti skupini kart. Prvo leto so bile na treh listih pripravljene tri karte v merilu 1 : 400.000, v drugem letu na dveh listih tri karte, od tega ena v merilu 1 : 400.000 in dve v merilu 1 : 750.000. V tretjem letu je bilo pripravljenih 18 kart na 12 listih, od tega 8 v merilu 1 : 400.000, 7 v merilu 1 : 750.000 in 3 v merilu 1 : 1.000.000. V četrtem letu je bilo pripravljenih 17 kart na 9 listih, od tega dve karti v merilu 1 : 400.000, 12 kart v merilu 1 : 750.000 in 4 karte v merilu 1 : 1.000.000. Peta skupina obsega 28 kart na 15 listih.

Karte v prvih štirih skupinah, navedene po ustaljenem vrstnem redu so naslednje:

- Smeri spreminjanja izrabe zemljišča,
- Zaposleni v industriji 1951,
- Zaposleni v industriji 1961,
- Sistemi agrarnega izkoriščanja zemljišča,
- Gibanje števila prebivalstva 1953—1969,
- Tipi demografskih območij,
- Višinska pasovitost slovenskega ozemlja,
- Januarske temperature,
- Višina letnih padavin,
- Višina padavin v vegetacijski dobi,
- Tipi tržne usmerjenosti kmetijstva,
- Tipi izkoriščanja zemljišča,
- Razširjenost in sestava gozda,

- Gostota prebivalstva 1953,
Gostota prebivalstva 1971,
Gibanje gostote prebivalstva 1869—1969,
Spreminjanje števila in deleža kmečkih gospodinjev 1961—1966,
Spreminjanje števila in deleža delavsko-kmečkih gospodinjev
1961—1966,
Območja urbanizacijskih vplivov,
Rast števila hiš in stanovanj 1869—1953,
Starost hiš v podeželskih območjih,
Število nočitev in število gostov 1971—72,
Zemljiške kulture,
Litološka karta,
Tektonska karta,
Frekvenca motornih vozil,
Tedensko število avtobusnih linij,
Pokrajinsko fiziognomske regije I,
Pokrajinsko fiziognomske regije II,
Delež kmečkega prebivalstva 1953,
Delež kmečkega prebivalstva 1961,
Delež kmečkega prebivalstva 1971,
Nataliteta 1961—1968,
Mortaliteta 1961—1968,
Prirodni prirastek 1961—1968,
Migracijski saldo 1961—1968,
Velikost zasebnih kmečkih gospodarstev,
Družbena kmetijska gospodarstva.
Vplivna območja slovenskih mest na makro-, mezo- in mikrogravitacijski oskrbni ravni:
— Spodnja (mikrogravitacijska) stopnja oskrbe,
— Srednja (mezogavitacijska) stopnja oskrbe,
— Zgornja (makrogravitacijska) stopnja oskrbe.

Za karte prvih štirih skupin so v pripravi založniški originali in bodo v letu 1975 dane v tisk.

Nadaljnje delo na drugi polovici kart NAS bo vsekakor potekalo hitreje, vendar odvisno od financiranja, ki sedaj redno poteka s strani raziskovalne skupnosti Slovenije. Prehojena je vsa dolga pot iskanja ustreznih vsebinskih in tehničnih rešitev in pripravljene so kartografske osnove za vse elemente, ki jih bodo v osnovi vsebovale karte v NAS. Vendar je pred nami še realizacija cele vrste kart, za katere raziskave še niso opravljene in za katere bo potrebno posamezne elemente šele v osnovi raziskati, da jih bo mogoče v primerni obliki predstaviti na karti. Zato bo delo na pripravi kart za NAS potekalo še nekaj let. Že prve karte pa bodo lahko zapolnile vrzeli, ki jih čutijo načrtovalci iskoriščanja prostora, učenci in učitelji v šoli ter vsak občan, ki ga zanimajo prostorska dogajanja v SR Sloveniji.